

Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES DE LA REPUBLIQUE
HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION SERVICE, ATHENS

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΤΡΙΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ Ι.Φ., Ε.Φ. κατά Τουρκίας
(Προσφυγή υπ 'αριθ. 31206/02)

ΑΠΟΦΑΣΗ
(Επί της ουσίας)

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ
29 Σεπτεμβρίου 2009

ΟΡΙΣΤΙΚΗ
29/12/2009

Η παρούσα απόφαση είναι οριστική. Επιδέχεται μορφολογικές βελτιώσεις.

Στην υπόθεση Ι.Φ., Ε.Φ. κατά Τουρκίας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Τρίτο Τμήμα), αφού συνεδρίασε σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Josep Casadevall, Πρόεδρο,

Boštjan M. Zupančič,

Alvina Gyulumyan,

Ineta Ziemeles,

Luis López Guerra,

Isil Karakas,

Ann Power, δικαστές,

και Stanley Naismith, αναπληρωτή γραμματέα τμήματος,

Αφού συσκέφθηκε κεκλεισμένων των θυρών στις 8 Σεπτεμβρίου 2009, Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη κατά την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προήλθε από προσφυγή (αριθ. 31206/02) κατά της Δημοκρατίας της Τουρκίας, που κατατέθηκε στο Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση») από δύο Έλληνες πολίτες, τον κ. Ι.Φ. και τον κ. Ε.Φ. («οι προσφεύγοντες») στις 6 Μαρτίου 2002.

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον κ. Δ. Γκελντή, κ. Α. Δημητριάδη και κ. Ο. Hemşinlioğlu, δικηγόρους Κατερίνης (Ελλάδα), Λευκωσίας (Κύπρος) και Κωνσταντινούπολης (Τουρκία), αντίστοιχα. Η τουρκική κυβέρνηση («η εναγόμενη Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον αντιπρόσωπό της.

3. Στηριζόμενη στα άρθρα 6, 8, 13 και 14 της Σύμβασης και του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ 'αριθ. 1, οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι είχαν στερηθεί του δικαιώματός τους για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους, ως αποτέλεσμα της άρνησης των εθνικών αρχών να τους αναγνωρίσουν ως νόμιμους κληρονόμους όσον αφορά την ακίνητη περιουσία που ανήκε στην αποβιώσασα Π.Π., αδελφή τους. Ισχυρίστηκαν ακόμη ότι είχαν υποστεί διάκριση με βάση την εθνική καταγωγή τους, και τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.

4. Στις 11 Ιουνίου 2007, ο πρόεδρος του τρίτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην τουρκική κυβέρνηση. Αποφασίστηκε επίσης να εξεταστεί το βάσιμο της προσφυγής ταυτόχρονα το παραδεκτό της (άρθρο 29 § 3).

5. Παρατηρήσεις τρίτων ελήφθησαν από την ελληνική κυβέρνηση, που άσκησε το δικαίωμά της να παρέμβει στη διαδικασία (άρθρο 36 § 1 της Σύμβασης και άρθρο 44 § 1 (β) του Κανονισμού του Δικαστηρίου). Η εναγόμενη Κυβέρνηση απάντησε στις παρατηρήσεις αυτές (άρθρο 44 § 5).

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

6. Οι προσφεύγοντες γεννήθηκαν το 1945 και 1948 αντίστοιχα και ζουν στην Κατερίνη, Ελλάδα.

7. Η κα Π.Φ. ήταν Ελληνίδα πολίτης, που γεννήθηκε το 1943. Το 1954 υιοθετήθηκε από τον κ. Α.Π. και τη σύζυγό του κα Ε.Π., οι οποίοι ήταν και οι δύο Τούρκοι πολίτες ελληνικής καταγωγής. Η υιοθεσία έγινε σύμφωνα με τις αποφάσεις τόσο των ελληνικών όσο και των τουρκικών δικαστηρίων.

8. Μετά το θάνατο του κ. Α.Π. στις 24 Νοεμβρίου του 1981, όλη η περιουσία του κληρονομήθηκε από τη σύζυγό του κα Ε.Π. Μετά το θάνατο της τελευταίας στις 6 Μαρτίου 1987, η Π.Π. (Π.Φ.) ήταν η μοναδική κληρονόμος της περιουσίας. Η εν λόγω κληρονομία αποτελείτο από ακίνητη και κινητή περιουσία. Ειδικότερα, περιελάμβανε τρία κτίρια στην Κωνσταντινούπολη και το εισόδημα από ενοίκια, καταθέσεις και πολύτιμα έγγραφα/πράξεις.

9. Στις 3 Ιουλίου 1987, το 3^ο αστικό δικαστήριο Κωνσταντινούπολης (Asliye Hukuk) αποφάσισε ότι το σύνολο της προαναφερθείσας ακίνητης και κινητής περιουσίας της κ. Ε.Π. θα μεταβιβάζοντο μέσω κληρονομιάς στην κ. Π.Π. (Π.Φ.).

10. Στις 15 Ιουλίου 1991, η κα Π.Π. (Π.Φ.) μεταφέρθηκε από την αστυνομία σε νοσοκομείο για θεραπεία. Εισήχθη στο ψυχιατρικό τμήμα του νοσοκομείου Balikli Rum (Ελληνικό) στο Zeytinburnu, Κωνσταντινούπολη, επειδή δεν ήταν σε θέση να αναλάβει τη φροντίδα των προσωπικών της υποθέσεων. Έτσι, οι αρχές όρισαν κηδεμόνα για την κα Π.Π. παρά τις προσπάθειες του πρώτου προσφεύγοντα να διορίσει επίτροπο της επιλογής του.

11. Στις 31 Ιουλίου 1996, οι τουρκικές αρχές κατέθεσαν προσφυγή για την ακύρωση της απόφασεως με την οποία η κ. Π.Π. (Π.Φ.) είχε κληρονομήσει την ανωτέρω περιουσία. Αυτό οφείλετο, μεταξύ άλλων, στο νομοθετικό διάταγμα αρ. 1062 και στις αποφάσεις 6/3706 της 25ης Σεπτεμβρίου 1964 και 6/3801, της 2ας Νοεμβρίου 1964, σύμφωνα με τις οποίες φυσικό πρόσωπο που έχει ελληνική

εθνικότητα δεν έχει το δικαίωμα να κληρονομήσει στην Τουρκία και, επίσης, επειδή η ελληνική κυβέρνηση εφάρμοσε παρόμοιες διατάξεις για τα άτομα τουρκικής καταγωγής που ζούσαν στην Ελλάδα.

12. Στις 27 Νοεμβρίου 1997, το 7ο αστικό δικαστήριο Κωνσταντινούπολης ακύρωσε την απόφαση για την κληρονομία (απόφαση υπ 'αριθμ. 1197/1261), αν και η κ. Π.Π. είχε ήδη καταβάλει το φόρο κληρονομίας που οφείλεται στο κράτος. Το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο επικύρωσε την απόφαση αυτή με απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 1998. Στις 12 Οκτωβρίου 1998, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε επίσης την προσφυγή για διόρθωση της απόφασής του. Ως εκ τούτου, η περιουσία μεταβιβάστηκε στο Υπουργείο Οικονομικών και η κα Π.Π. (Π.Φ.) στερήθηκε όλα τα εισοδήματα και τους λογαριασμούς της και έτσι έμεινε χωρίς πόρους στο ψυχιατρικό τμήμα του νοσοκομείου Balikli Rum.

13. Εν τω μεταξύ, ο κηδεμόνας της κα Π.Π. είχε ξεκινήσει δύο νομικές ενέργειες κατά της ανωτέρω απόφασης. Στο πλαίσιο αυτό, στις 10 Μαρτίου 1999 ο νόμιμος κηδεμόνας κατέθεσε αγωγή στο 7ο τμήμα του Πρωτοδικείου της Κωνσταντινούπολης για αναθεώρηση της δίκης. Το αίτημά του απορρίφθηκε στις 27 Μαΐου 1999. Η διαδικασία έφεσης κατά της απόφασης αυτής τερματίστηκε, ως αποτέλεσμα του θανάτου της κ. Π.Π. Μία περαιτέρω αγωγή στο 4ο Τμήμα του Διοικητικού Δικαστηρίου της Άγκυρας τερματίστηκε επίσης για τον ίδιο λόγο. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν υποβάλει κανένα έγγραφο σχετικά με τις νομικές διαδικασίες ενώπιον του Διοικητικού Δικαστηρίου της Άγκυρας.

14. Στις 24 Απριλίου 2000 η Π.Π. απεβίωσε στην Κωνσταντινούπολη, ενώ ήταν υπό κηδεμονία και περιορισμένη σε ίδρυμα λόγω ψυχιατρικής ασθένειας.

15. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2000, οι προσφεύγοντες, οι οποίοι είναι οι μόνοι κληρονόμοι της περιουσίας της αδερφής τους, υπέβαλαν προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου Beyoğlu για την έκδοση κληρονομητηρίου.

16. Στις 19 Απριλίου 2001, το Πρωτοδικείο Beyoğlu απέρριψε το αίτημα των προσφευγόντων να κληρονομήσουν την ακίνητη περιουσία της αδελφής τους, αλλά το έκανε αποδεκτό όσον αφορά στην κινητή περιουσία. Στην απόφασή του, το δικαστήριο έλαβε υπόψη τη γνώμη του Υπουργείου Δικαιοσύνης σχετικά με την

πρακτική των ελληνικών αρχών όσον αφορά τα κληρονομικά δικαιώματα της τουρκικής μειονότητας στην Ελλάδα, η οποία ανέφερε τα εξής:

"... Οι Τούρκοι πολίτες οι οποίοι δεν είναι ελληνικής καταγωγής δικαιούνται να αποκτήσουν ιδιοκτησία μόνο με άδεια και εντός των ορίων του νόμου που ρυθμίζει το 55% της συνολικής ελληνικής επικράτειας. Στην πράξη, η κατάσταση της "άδειας" λειτουργεί ως ένας μηχανισμός που στοχεύει στο να εμποδίσουν οι Τούρκοι πολίτες να αποκτήσουν περιουσία. Σε άλλες περιοχές, οι οποίες δεν καλύπτονται από την εν λόγω νομοθεσία, οι Τούρκοι πολίτες μη ελληνικής καταγωγής και οι Έλληνες πολίτες τουρκικής καταγωγής εμποδίζονται με διάφορους τρόπους να αποκτήσουν ακίνητη περιουσία, είτε με αγορά ή από κληρονομιά. Αυτοί οι άνθρωποι είναι υποχρεωμένοι να πωλούν την ακίνητη περιουσία τους. Ωστόσο, οι Τούρκοι πολίτες ελληνικής καταγωγής είναι σε θέση να αποκτήσουν ακίνητη περιουσία στις περιοχές που καλύπτονται από τον εν λόγω νόμο, υπό την προϋπόθεση ότι θα έχουν αποκτήσει την απαιτούμενη άδεια. Ενώ υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με το θέμα, δεν βασίζονται σε συγκεκριμένα στοιχεία και ως εκ τούτου, η εκτίμησή τους θα πρέπει να γίνεται από τα δικαστήρια ... "

Εν όψει αυτής της γνωμοδότησης, το δικαστήριο έκρινε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν το δικαίωμα να κληρονομήσουν ακίνητη περιουσία στην Τουρκία, λόγω της ιθαγένειάς τους και ενόψει της αρχής της αμοιβαιότητας ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Οι προσφεύγοντες άσκησαν έφεση κατά της αποφάσεως αυτής.

17. Στις 14 Σεπτεμβρίου 2001, το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο απέρριψε την έφεση. Με απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2001, απέρριψε επίσης το αίτημα των προσφευγόντων για τη διόρθωση της απόφασής του.

II. ΣΧΕΤΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

18. Σχετική εσωτερική νομοθεσία και πρακτική μπορεί να βρεθεί στις αποφάσεις Αποστολίδης και λοιποί κατά Τουρκίας (αρ. 45628/99, §§ 49-56, 27 Μαρτίου 2007), και Nacaryan και Deryan κατά Τουρκίας (αρ. 19558/02 και 27904/02, §§ 17-24 8 Ιανουαρίου 2008).

Ο ΝΟΜΟΣ

I. ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡ. 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

19. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι είχαν στερηθεί του δικαιώματός τους για ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους, ως αποτέλεσμα της άρνησης των εθνικών αρχών να τους αναγνωρίσει ως νόμιμους κληρονόμους όσον αφορά την ακίνητη περιουσία που ανήκε στην αποβιώσασα Π.Π. Ισχυρίστηκαν παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προαναφερόμενες διατάξεις ωστόσο, δεν θίγουν το δικαίωμα κάθε Κράτους να εφαρμόσει τους νόμους που κρίνει απαραίτητους για τη ρύθμιση της χρήσης αγαθών, σύμφωνα με το δημόσιο συμφέρον ή προς εξασφάλιση της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων. "

A. Επί του παραδεκτού

20. Η εναγόμενη κυβέρνηση ζήτησε από το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή λόγω μη τήρησης του κανόνα των έξι μηνών. Επεσήμαναν ότι η απόφαση του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου της 12^{ης} Οκτωβρίου 1998 ήταν η τελική εγχώρια απόφαση για τους σκοπούς του διαστήματος των έξι μηνών, εφόσον κατά την ημερομηνία αυτή είχε ήδη ανακληθεί ο τίτλος της αποβιώσασας Πολυξένης Πιστικά ως προς την ακίνητη περιουσία.

21. Οι προσφεύγοντες αμφισβήτησαν το επιχείρημα της εναγόμενης κυβέρνησης. Ισχυρίστηκαν ότι η τελική εγχώρια απόφαση όσον αφορά τους ισχυρισμούς τους εκδόθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2001 από το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, το οποίο απέρριψε το αίτημά τους για χορήγηση κληρονομηρίου επί της ακίνητης περιουσίας που ανήκε στην αποβιώσασα Π.Π. Περαιτέρω επεσήμαναν ότι, μετά την απόφαση του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου που επικυρώνει την απόφαση του κατώτερου δικαστηρίου να ανακαλέσει την ιδιότητα της κα Π.Π. ως κληρονόμου σε σχέση με την ακίνητη περιουσία, ο νόμιμος κηδεμόνας της είχε ακολουθήσει τη διαδικασία, αμφισβητώντας την προσβαλλόμενη απόφαση. Ως εκ τούτου, ο ισχυρισμός της εναγόμενης κυβέρνησης σχετικά με την ημερομηνία κατά την οποία ξεκίνησε το διάστημα των έξι μηνών δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

22. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η αίτηση των προσφευγόντων αφορά κυρίως την άρνηση των εθνικών αρχών να τους χορηγήσουν κληρονομητήριο επί της ακίνητης περιουσίας που ανήκε στην Π.Π. Δεδομένου ότι η τελική εγχώρια απόφαση επί της διαφοράς εκδόθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2001 από το Ακυρωτικό Δικαστήριο, το οποίο επανεξέτασε το ζήτημα της κυριότητας των ακινήτων στο πλαίσιο της δίκης (βλ. ανωτέρω σκέψη 16), και ότι η αίτηση υποβλήθηκε στο Δικαστήριο στις 6 Μαρτίου 2002, είναι σαφές ότι η εξάμηνη προθεσμία τηρήθηκε από τους προσφεύγοντες σύμφωνα με το άρθρο 35 § 1 της Σύμβασης.

23. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η εν λόγω αίτηση δεν είναι προδήλως αβάσιμη κατά την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι η βασιμότητά της δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Παρατηρήσεις των Μερών

α. Η εναγόμενη κυβέρνηση

24. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι προσφεύγοντες δεν κατείχαν περιουσία, κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1. Ισχυρίστηκαν ότι η διάταξη αυτή εφαρμόζεται σε υφιστάμενα αγαθά ενός ατόμου και ότι δεν εγγυώνται το δικαίωμα να αποκτήσει αγαθά. Υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, δεδομένου ότι η θανούσα δεν είχε στην κατοχή της την εν λόγω ακίνητη περιουσία, δεν θα μπορούσε να μεταβιβασθεί στους κληρονόμους, δηλαδή, στους προσφεύγοντες.

25. Η Κυβέρνηση υποστήριξε επίσης ότι σύμφωνα με το άρθρο 35 του Νόμου 2644 για το Κτηματολόγιο, άτομα που δεν έχουν την τουρκική ιθαγένεια, είχαν δικαίωμα να αποκτήσουν ακίνητα μέσω κληρονομιάς υπό δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, θα πρέπει να υπάρχει αμοιβαιότητα μεταξύ της χώρας τους και της Τουρκίας. Δεύτερον, οι αλλοδαποί θα πρέπει να ενεργούν στο πλαίσιο των περιοριστικών νομικών διατάξεων. Η αρχή της αμοιβαιότητας, η οποία θα μπορούσε να είναι *de jure* (εκ του νόμου) ή *de facto* (εκ των πραγμάτων), απαιτούσε να δύνανται οι αλλοδαποί να αποκτήσουν ακίνητη περιουσία στην Τουρκία υπό την προϋπόθεση ότι το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται στη χώρα τους για τους Τούρκους

πολίτες, υπό τις ίδιες προϋποθέσεις. Επιπλέον, το άρθρο 1 του Νόμου 1062 σχετικά με την Αμοιβαιότητα προέβλεπε ότι η ιδιοκτησία των αλλοδαπών θα μπορούσε να κατασχεθεί με διάταγμα του Υπουργικού Συμβουλίου, αν Τούρκοι υπήκοοι αντιμετωπίζονταν με τον ίδιο τρόπο στη χώρα καταγωγής τους. Κατά τον κρίσιμο χρόνο, η ελληνική νομοθεσία και πρακτική δεν επέτρεπε σε Τούρκους υπηκόους να αποκτήσουν ακίνητη περιουσία στην Ελλάδα. Έτσι, ο περιορισμός που επιβάλλετο στο κληρονομικό δικαίωμα των Ελλήνων πολιτών επί της ακίνητης περιουσίας ήταν σύμφωνος με την αρχή της αμοιβαιότητας μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας.

26. Έτσι, η κυβέρνηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι προσφεύγοντες δεν διέθεταν υφιστάμενα αγαθά ούτε είχαν δικαιολογημένη προσδοκία να αποκτήσουν την εν λόγω ακίνητη περιουσία, λόγω εκ κληρονομίας, δεδομένου ότι οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις δεν πληρούνται.

b. Οι προσφεύγοντες

27. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της εναγόμενης κυβέρνησης, η θανούσα κ. Π.Π., είχε καταστεί κυρία των ακινήτων, δεδομένου ότι τα τουρκικά δικαστήρια της είχαν εκδώσει κληρονομητήριο και τα τρία κτίρια είχαν εγγραφεί στο όνομά της στο τοπικό γραφείο του κτηματολογίου με την καταβολή των απαιτούμενων φόρων. Η Π.Π. στερήθηκε την περιουσία της, μετά από παράνομη κατάσχεση από τις τουρκικές αρχές, με βάση ένα μυστικό κυβερνητικό διάταγμα του 1964, το οποίο είχε ήδη ακυρωθεί το 1988. Έτσι, η δήμευση της περιουσίας της Π.Π. ήταν παράνομη, αυθαίρετη και καταχρηστική ακόμη και σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο της Τουρκίας. Επιπλέον, η ακύρωση του κληρονομητηρίου δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις της ακρίβειας και της προβλεψιμότητας που συνεπάγεται η έννοια του δικαίου κατά την αντίληψη της Σύμβασης. Αν δεν είχε συμβεί αυτή η παράνομη πράξη και η συνεχής εξάρτηση της εναγόμενης κυβέρνησης από την αμοιβαιότητα, οι προσφεύγοντες θα είχαν κληρονομήσει τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία, ως μοναδικοί κληρονόμοι της Π.Π.

28. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι το ζήτημα της αμοιβαιότητας που έθεσε η κυβέρνηση είχε ήδη εξεταστεί από το Δικαστήριο στις αποφάσεις του στις υποθέσεις *Αποστολίδη και λοιπών* και *Nacaryan και Deryan* (αμφότερες αναφέρονται ανωτέρω), όπου διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1, όταν

ένα εγκύρως χορηγηθέν κληρονομητήριο είχε αργότερα ανακληθεί βάσει της υποτιθέμενης έλλειψης "αμοιβαιότητας".

29. Ενόψει των ανωτέρω, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματός τους που προστατεύεται από το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1.

c. Η Ελληνική Κυβέρνηση

30. Η Ελληνική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι προσφεύγοντες είχαν περιουσία, κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1 της Σύμβασης. Κατά τη γνώμη τους, η επίκληση από τα τουρκικά δικαστήρια της αρχής της αμοιβαιότητας και η αβάσιμη και αναπόδεικτη διαπίστωση ότι η αρχή αυτή δεν εφαρμόζεται στην Ελλάδα αποτελεί μια σαφή παρέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων στην ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους. Επιπλέον, ισχυρίστηκε ότι η αρχή της αμοιβαιότητας δεν εφαρμόζεται σε θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ότι, εν πάση περιπτώσει, κατά το ελληνικό δίκαιο δεν υπάρχει διάταξη που απαγορεύει στους Τούρκους πολίτες να κληρονομούν ακίνητη περιουσία σε οποιοδήποτε μέρος ή περιοχή στην Ελλάδα.

31. Η Ελληνική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι τα τουρκικά δικαστήρια είχαν αναγνωρίσει τη σχέση μεταξύ των προσφευγόντων και της θανούσας και την αδιαμφισβήτητη ιδιότητά τους ως κληρονόμων της. Επομένως, οι προσφεύγοντες είχαν τουλάχιστον νόμιμη προσδοκία απόκτησης κληρονομικού δικαιώματος, όχι μόνο ως προς τα κινητά, αλλά και ως προς τα ακίνητα περιουσιακά στοιχεία του προκατόχου των τίτλων.

32. Η Ελληνική Κυβέρνηση σημείωσε επίσης ότι η ερμηνεία και η εφαρμογή του εθνικού δικαίου από τα εθνικά δικαστήρια, ιδίως του άρθρου 35 του νόμου περί Κτηματολογίου, ήταν αυθαίρετη και είχε ελλείψεις νομικής ασφάλειας και προβλεψιμότητας. Με τον τρόπο αυτό κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη παρέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων στην ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους δεν προβλέπετο από το νόμο, είχε παραβιάσει την αρχή του κράτους δικαίου και είχε ανατρέψει την ισορροπία που απαιτείται από την αρχή της αναλογικότητας.

2. Εκτίμηση του Δικαστηρίου

a. Ισχύουσες αρχές

33. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο αιτών μπορεί να επικαλεσθεί παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1 μόνο στο μέτρο που οι αμφισβητούμενες αποφάσεις σχετίζονται με «τα περιουσιακά του στοιχεία» κατά την έννοια της διάταξης αυτής. Επιπλέον, η έννοια της «ιδιοκτησίας» στο πρώτο μέρος του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1 έχει αυτόνομη έννοια η οποία είναι ανεξάρτητη από την τυπική κατάταξη στο εσωτερικό δίκαιο (βλ. *Beyeler κατά Ιταλίας* [GC], n°. 33202/96, § 100, ECHR 2000-I). "Ιδιοκτησία" μπορεί να είναι είτε «υφιστάμενη περιουσία» ή περιουσιακά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των απαιτήσεων, των οποίων ο αιτών μπορεί να υποστηρίξει ότι αυτός ή αυτή έχει τουλάχιστον «νόμιμη προσδοκία» να αποκτήσει αποτελεσματική απόλαυση του δικαιώματος ιδιοκτησίας. Κατ'αντιδιαστολή, η ελπίδα αναγνώρισης του δικαιώματος ιδιοκτησίας, το οποίο δεν έχει καταστεί δυνατό να ασκηθεί αποτελεσματικά, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «ιδιοκτησία», κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1, ούτε μια αξίωση υπό όρους, η οποία παύει να ισχύει, ως αποτέλεσμα της μη εκπλήρωσης των όρων (βλ. *Πρίγκιπας Hans-Adam II του Λιχτενστάιν κατά Γερμανίας* [GC], n° 42527/98., §§ 82-83, 2001-VIII, και *Gratzinger και Gratzingerova κατά Τσεχικής Δημοκρατίας* (απόφαση), αρ.39794/98, ECHR 2002-VII).

b. Η ύπαρξη ή μη «ιδιοκτησίας»

34. Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν αναγνώρισαν το δικαίωμα των προσφευγόντων να κληρονομήσουν την εν λόγω ακίνητη περιουσία. Ούτε οι προσφεύγοντες απέκτησαν κληρονομικά δικαιώματα αυτόματα μετά το θάνατο της Π.Π., δεδομένου ότι τα εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι κατά τον κρίσιμο χρόνο, το δικαίωμα μη Τούρκων πολιτών να αποκτήσουν ακίνητη περιουσία μέσω κληρονομιάς τελούσε υπό την προϋπόθεση της «αμοιβαιότητας», σύμφωνα με το άρθρο 35 του νόμου περί Κτηματολογίου και ότι αυτή η προϋπόθεση δεν πληρούτο στην περίπτωση των Ελλήνων πολιτών. Κατά συνέπεια, η εν λόγω ακίνητη περιουσία ποτέ δεν μεταβιβάστηκε στους

προσφεύγοντες λόγω της αντίληψης των εθνικών δικαστηρίων περί της τότε ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας. Ως εκ τούτου, οι προσφεύγοντες δεν είχαν υπάρχουσα ιδιοκτησία κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1 (βλ. Nacaryan και Deryan, όπ.π., § 45).

35. Ενόψει της ανωτέρω διαπίστωσης, το Δικαστήριο στη συνέχεια θα εξακριβώσει εάν υπήρχε "περιουσιακό στοιχείο", δυνάμει του οποίου οι προσφεύγοντες μπορούσαν να ισχυριστούν ότι έχουν δικαιολογημένη προσδοκία να αναγνωριστούν ως κληρονόμοι σε σχέση με την ακίνητη περιουσία.

36. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μια αξίωση μπορεί να θεωρηθεί ως "περιουσιακό στοιχείο" μόνον όταν έχει επαρκές έρεισμα στο εθνικό δίκαιο (βλ. Κορεσκύ κατά Σλοβακίας [GC], no 44912/98., § 52, ECHR 2004-IX). Συνεπώς, το βασικό ερώτημα που πρέπει να εξεταστεί είναι κατά πόσον υπάρχει επαρκής νομική βάση στο εθνικό δίκαιο, όπως ερμηνεύεται και εφαρμόζεται από τα εθνικά δικαστήρια, προκειμένου να θεωρηθεί η αξίωση των προσφευγόντων ως περιουσιακό στοιχείο, κατά την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ 1. Για το σκοπό αυτό, πρέπει να εξακριβωθεί αν οι προσφεύγοντες πληρούν την προϋπόθεση της «αμοιβαιότητας» που προβλέπεται στο άρθρο 35 του νόμου περί Κτηματολογίου.

c. Οι διαπιστώσεις του Δικαστηρίου στην υπόθεση Nacaryan και Deryan

37. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στην προαναφερθείσα υπόθεση Nacaryan και Deryan, η οποία αφορούσε επίσης άρνηση των εθνικών δικαστηρίων να αναγνωρίσουν τους προσφεύγοντες ως κληρονόμους σε σχέση με ακίνητη περιουσία, εξέτασε το κατά πόσον ο τρόπος με τον οποίο η αρχή της αμοιβαιότητας εφαρμόστηκε στην περίπτωση των εναγόντων ήταν σύμφωνος με τη Σύμβαση (βλ. Nacaryan και Deryan, που αναφέρεται ανωτέρω, §§ 47-57).

38. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο εξέτασε πώς η εφαρμογή της αρχής της "αμοιβαιότητας" στο τουρκικό δίκαιο, έθιγε τα δικαιώματα των προσφευγόντων στο πλαίσιο της σύμβασης. Διαπίστωσε ότι, σε αντίθεση με τα συμπεράσματα των εθνικών δικαστηρίων με βάση την έκθεση του Υπουργείου Δικαιοσύνης, οι Τούρκοι πολίτες μπορούσαν να κληρονομήσουν ακίνητη περιουσία στην Ελλάδα, ακόμη και σε περιοχές όπου επιβάλλονται περιορισμοί από τον νόμο του 1990 σχετικά με την

αγορά και την πώληση των ακινήτων (βλέπε Nacaryan και Deryan, όπ.π., § 52 και 53).

39. Εξάλλου, αφού εξέτασε τη σχετική νομοθεσία που ίσχυε τότε, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπήρχε νομικό εμπόδιο να αποκτήσουν Έλληνες πολίτες ακίνητη περιουσία στην Τουρκία αφού το Συμβούλιο των Υπουργών είχε εκδώσει διάταγμα στις 3 Φεβρουαρίου 1988, το οποίο καταργούσε το διάταγμα της 2 Νοεμβρίου 1964, που είχε απαγορεύσει την απόκτηση ακινήτων από Έλληνες υπηκόους. Το άρθρο 35 του νόμου περί Κτηματολογίου είχε επίσης τροποποιηθεί, με στόχο να δοθεί η δυνατότητα αλλοδαπών να κληρονομούν ακίνητα στην Τουρκία. Έτσι, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι προσφεύγοντες, των οποίων είχε διακριβωθεί η γενεαλογική σχέση με την θανούσα, θα μπορούσαν εύλογα να θεωρήσουν ότι πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις για να κληρονομήσουν ακίνητη περιουσία, όπως έγινε και στην περίπτωση της κινητής περιουσίας. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προσφεύγοντες δεν μπορούσαν να έχουν προβλέψει ότι τα εθνικά δικαστήρια θα θεωρούν ότι ο όρος της «αμοιβαιότητας» δεν είχε τηρηθεί.

40. Έτσι, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι προσφεύγοντες είχαν «νόμιμη προσδοκία» να αναγνωριστούν ως κληρονόμοι της ακίνητης περιουσίας της θανούσας και, κατά συνέπεια, στο δικαίωμά τους για ειρηνική απόλαυση της «ιδιοκτησίας» τους και ότι το άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 1, εφαρμόζεται στις περιστάσεις αυτές. Κατά τη γνώμη του Δικαστηρίου, είχε ως εκ τούτου, υπάρξει παρέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων για ειρηνική απόλαυση της ιδιοκτησίας τους, ως αποτέλεσμα της άρνησης των εθνικών δικαστηρίων να αναγνωρίσουν την ιδιότητάς τους ως κληρονόμων σε σχέση με την ακίνητη περιουσία. Αυτή η παρέμβαση έπρεπε να εξεταστεί υπό το πρίσμα της αρχής που προβλέπεται στο πρώτο εδάφιο της πρώτης παραγράφου του άρθρου 1 Πρωτοκόλλου αρ. 1.

41. Τέλος, όσον αφορά τη νομιμότητα της παρέμβασης, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη παρέμβαση ήταν ασυμβίβαστη με την αρχή της νομιμότητας και είχε, ως εκ τούτου παραβιάσει το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αρ. 1, διότι ο τρόπος με τον οποίο το άρθρο 35 του νόμου περί του Κτηματολογίου είχε ερμηνευθεί και εφαρμοστεί από τα εθνικά δικαστήρια δεν ήταν δυνατόν να

προβλεφθεί από τους προσφεύγοντες (βλ. Nacaryan και Deryan, που αναφέρεται ανωτέρω, §§ 58-60).

d. Αν οι προσφεύγοντες είχαν «νόμιμη προσδοκία» να αποκτήσουν αποτελεσματική απόλαυση του δικαιώματος ιδιοκτησίας

42. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο δεν βλέπει κανένα λόγο να παρεκκλίνει από τις διαπιστώσεις του στην προαναφερθείσα υπόθεση Nacaryan και Deryan. Σημειώνει ότι τα εθνικά δικαστήρια, απορρίπτοντας τις αξιώσεις των προσφευγόντων επί της εν λόγω ακίνητης περιουσίας, έσφαλαν στην θεώρησή τους ότι η αμοιβαιότητα ήταν βασική προϋπόθεση που έπρεπε να πληρούται. Στη συνέχεια, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η απαιτούμενη προϋπόθεση δεν είχε τηρηθεί μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (βλέπε σκέψεις 11, 12, 16 και 38 ανωτέρω). Επιπλέον, κατά την ακύρωση του κληρονομητηρίου της Π.Π. όσον αφορά στην ακίνητη περιουσία, τα εθνικά δικαστήρια λανθασμένα στηρίχθηκαν στο νομοθετικό διάταγμα της 2 Νοεμβρίου 1964, ενώ είχε ήδη καταργηθεί από την απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών της 3ης Φεβρουαρίου 1988, πολύ πριν από την ακύρωση του κληρονομητηρίου, το 1996, και ως εκ τούτου δεν ίσχυε κατά τον χρόνο της προσβαλλομένης αποφάσεως (βλ. σκέψεις 11, 12 και 38).

43. Με αυτές τις συνθήκες, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν εύλογα να πιστέψουν ότι πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις για να κληρονομήσουν την ακίνητη περιουσία, καθώς και την κινητή περιουσία της θανούσης. Δεν μπορούσαν να προβλέψουν ότι τα εθνικά δικαστήρια θα θεωρούσαν ότι ο όρος της «αμοιβαιότητας» δεν είχε τηρηθεί. Επομένως, οι προσφεύγοντες είχαν «νόμιμη προσδοκία» να αναγνωριστούν ως κληρονόμοι της ακίνητης περιουσίας που κληρονόμησε η αδελφή τους Π.Π. (βλ. ανωτέρω, σκέψη 42). Ως εκ τούτου, η άρνηση των εθνικών δικαστηρίων να αναγνωρίσουν τους προσφεύγοντες ως κληρονόμους σε σχέση με την ακίνητη περιουσία συνιστά παρέμβαση στο δικαίωμα των προσφευγόντων στην ειρηνική απόλαυση της περιουσίας τους.

44. Οι προηγούμενες σκέψεις αρκούν για να μπορέσει το Δικαστήριο να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη παρέμβαση ήταν ασυμβίβαστη με την αρχή της νομιμότητας και, συνεπώς, συνιστά παράβαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου

υπ' αριθ. 1, διότι ο τρόπος με τον οποίο το άρθρο 35 του νόμου περί Κτηματολογίου είχαν ερμηνευθεί και εφαρμοσθεί από τα εθνικά δικαστήρια δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί από τους προσφεύγοντες (βλ. Nacaryan και Deryan, που αναφέρεται ανωτέρω, §§ 58-60).

45. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ.1 της Σύμβασης.

II. Λοιπές εικαζόμενες παραβιάσεις της Σύμβασης

46. Οι προσφεύγοντες περαιτέρω κατήγγειλαν παραβιάσεις των άρθρων 6, 8, 13 και 14 της Σύμβασης. Στο πλαίσιο αυτό, ισχυρίστηκαν ότι τους είχαν αρνηθεί μια δίκαιη δίκη, ως αποτέλεσμα των αποφάσεων των εθνικών δικαστηρίων με βάση τη γνώμη του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Η εν λόγω παρέμβαση συνιστά επίσης παραβίαση του δικαιώματος της οικογενειακής ζωής που προστατεύεται από το άρθρο 8 της Σύμβασης. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι στερήθηκαν αποτελεσματικά ένδικα μέσα για τα παράπονά τους κατά παράβαση του άρθρου 13. Τέλος, ισχυρίστηκαν ότι οι εν λόγω παραβιάσεις των είχαν συμβεί ως αποτέλεσμα της ελληνικής καταγωγής τους και της χριστιανικής ορθόδοξης πίστης τους.

47. Η Κυβέρνηση αμφισβήτησε τα επιχειρήματα αυτά.

48. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι αιτιάσεις αυτές συνδέονται με εκείνη που εξετάστηκε ανωτέρω και πρέπει επομένως να κηρυχθούν παραδεκτές.

49. Έχοντας υπόψη τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης, τους ισχυρισμούς των διαδίκων και τη διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1, το Δικαστήριο κρίνει ότι έχει εξετάσει το βασικό νομικό ζήτημα που τίθεται στην παρούσα προσφυγή. Ως εκ τούτου, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει καμία ανάγκη να εκδώσει ξεχωριστή απόφαση για το τμήμα αυτό (βλ., ως παράδειγμα αυτής της πρακτικής, Μεχμέτ και Suna Yığit κατά Τουρκίας, αριθ. 52658/99., § 43, 17 Ιουλίου 2007, και Κ. Ö. κατά Τουρκίας, αριθ. 71795/01., § 50, 11 Δεκεμβρίου 2007).

III. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

50. Το άρθρο 41 της Συμβάσεως ορίζει ότι:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του ενδιαφερόμενου Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους επιτρέπει μερική μόνον επανόρθωση, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, μία δίκαιη ικανοποίηση για τον ζημιωθέντα".

51. Οι προσφεύγοντες αξίωσαν € 18.913,083 (ευρώ) για ηθική βλάβη που προκύπτει από την απώλεια της χρήσης των τριών εν λόγω κτιρίων. Εκτός από αυτό το ποσό και σε περίπτωση που η εναγόμενη κυβέρνηση δεν είναι σε θέση ή αρνείται να παραδώσει την κατοχή των τριών κτιρίων κενών, αξίωσαν € 5,459,026 για την αξία των εν λόγω ακινήτων.

52. Περαιτέρω, οι προσφεύγοντες αξίωσαν 100.000 ευρώ ο καθένας για ηθική βλάβη. Επεσήμαναν στο πλαίσιο αυτό ότι όχι μόνο είχαν χάσει την αδελφή τους, αλλά είχαν εμποδιστεί από το να την φροντίσουν. Η έλλειψη ευαισθησίας της εναγόμενης κυβέρνησης και οι παράνομοι χειρισμοί του θέματος, τους είχαν προκαλέσει, επίσης άγχος και αγωνία.

53. Όσον αφορά τα έξοδα και τις δαπάνες, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι το ποσό των 44,244.43 ευρώ θα ήταν το κατάλληλο ποσό να επιδικασθεί από το Δικαστήριο. Ισχυρίστηκαν ότι η σοβαρότητα της υπόθεσης είχε απαιτήσει τις υπηρεσίες ενός Κύπριου δικηγόρου καθώς και Έλληνα και Τούρκου δικηγόρου.

54. Η Κυβέρνηση υποστήριξε ότι τα ποσά που ζητούνται από τους προσφεύγοντες ήταν κερδοσκοπικά και αναπόδευκτα.

55. Υπό τις περιστάσεις της υπόθεσης, το Δικαστήριο κρίνει ότι το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 δεν είναι ώριμο για απόφαση και θα πρέπει να μείνει εκτός, λαμβανομένου υπόψη του ενδεχόμενου συμφωνίας μεταξύ του εναγόμενου κράτους και των προσφευγόντων.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ

1. Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή,

2 Κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αρ.1 της Σύμβασης,

3 Αποφαίνεται ότι δεν υπάρχει ανάγκη να εξεταστούν οι καταγγελίες σύμφωνα με τα άρθρα 6, 8, 13 και 14 της Σύμβασης,

4. Κρίνει ότι το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 41 της Σύμβασης δεν είναι ώριμο για απόφαση,

Συνεπώς,

(α) επιφυλάσσεται για το εν λόγω ερώτημα,

(β) καλεί την Κυβέρνηση και τους προσφεύγοντες να υποβάλουν, εντός προθεσμίας τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη, σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τις γραπτές παρατηρήσεις τους επί του θέματος και, ειδικότερα, να ενημερώσουν το Δικαστήριο για οποιαδήποτε συμφωνία στην οποία ενδέχεται να καταλήξουν,

(γ) επιφυλάσσεται για την περαιτέρω διαδικασία και αναθέτει στον Πρόεδρο του Τμήματος την εξουσία να ορίσει τα σχετικά με αυτήν αν χρειαστεί.

Έγινε στα Αγγλικά και κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 29 Σεπτεμβρίου 2009, σύμφωνα με το άρθρο 77 §§ 2 και 3 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

Josep Casadevall, Πρόεδρος

Stanley Naismith, Αναπληρωτής Γραμματέας